

lex iumenta sed tum modo. Si vero confirmatio fiat in forma specifica cum causae cognitione, singulis statutis expensis, & in confirmatione addatur ex motu proprio, atque ex certa scientia, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest. *ib. lib. 8. c. 5. §. 11.*

51 De lege nova à Summo Pontifice promulgata utrum ea obliget statim, an post duos à promulgatione menses, juxta *Aauthent. Ut factae novae Constitutiones*: quæri solet.

52 Negant communiter Doctores. apud *Soll. de leg. part. 1. cap. 1. §. 1. n. 47. Pontifex* (ait laudatus Auctor loco mox citato) "in modo ferendi legem suam, & obligationem inducendi non acceptavit *Authent. Ut novae constitutiones*, quoad primam partem, scilicet quoad publicationem faciendam in qualibet provincia, ut supra ostendimus. Ergo, nec quoad secundam, nempe duorum mensium: quia hæc acceptatio, neque aliquo textu Juris canonici, quo Pontifices declarant, vel se adhibere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, neque probatur consuetudine, ut fidem suam interponunt graves Auctores, & specialiter Vazquez &c. Et Navarrus &c. docet de consuetudine & stylo in Urbe servari, ut constitutionum Apostolicarum transgressores, ante duos menses à promulgatione puniantur, non solum qui probantur seivisse promulgationem, sed etiam, qui non potuerunt illam ignorare. Quod autem hanc consuetudinem aliqui Navarrum sequuti restringendam reputent ad forum tantum exterius, & Urbicolas, seu Incolas Romæ, profecto tamquam naturæ repugnans probari non potest. Ecclesia enim non punit nisi propter delictum, aut verum, aut præsumptum. Sed neutrum adesse hoc casu. Non verum, quia, ubi non datur vera transgressio legis, non potest dari verum delictum; sed antequam obliget lex, non datur vera transgressio. Ergo. Sed neque præsumptum invenitur delictum: nam certo ponitur non constare, nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens legem judicatur ut transgressor, ex nulla præsumptione indicatur, sed ex certa probatione delicti. Unde consuetudo ita transgressores puniendi aperte supponit legem obligare Romæ ante duos menses, quod suppositio, utpote in voluntate Pontificis modum & stylium Curie Romanæ utique non ignorantis fundatur. Altera vero restrictio facta ad Urbicolas, quæ asseritur à Navarro non simpliciter, sed sub particula: *Fortes* non probatur, neque apparet Suarezio esse verisimilis, nec immerito si opinionem hanc rite ponderemus."

53 Negativæ huic opinioni standum & ego censeo, in hunc motus consuetudine illa puniendi transgressores novæ legis Pontificiæ ante duos menses. Ceterum seposita hac consuetudine lex nova Pontificia, ut & lex nova civilis non obligaret, nisi post duos menses à promulgatione; idque quia Jus canonicum, ubi contrarium aperte haud decernit, imitari proficitur Jus civile. Et obligare statim debet lex Pontificia nova, non solum Incolas Urbis, sed & alios, ad quos ipsius notitia pervenerit.

ARTICULUS III.

Lex quoad ea, quæ concernunt personas ad ipsam obligatas.

SUMMARIUM.

1 A quos obligent leges ecclesiasticæ: sub nomine monasterium ingredientium ad excommunicationem qui comprehendantur: quomodo teneatur ad eorum observantiam ipsemet Legislator, ad num. 14.

15 In legibus quæ duplex obligandi vis distinguitur: ad quam obligetur Legislator: quid in Summo Pontifice: si sit Legislator Communis, Respublica, Capitulum, aliaque Universitas: Ecclesiasticæ non teneatur Judex, Pagani, Cathecumeni: quam obligationem Peregrini, & Advena: quid in festis,

matrimonii celebratione, ad numer. 45.

46 Vagi quomodo se gerere debeant: eorum proprius Patrobus: Clerici, & Regulares an teneantur legum civilium observationi, ad num. 81.

82 Additiones ex aliena manu inseruntur, ad num. 85.

Ad leges ecclesiasticas obligantur omnes Christianifideles; Communis per textum in *cap. Canonum statuta 1. de constitutionibus*, ibi: "Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel iudiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate deducatur," cum similibus. (*Lit. D. pag. 45. lit. P. p. 20. col. 1. in add. nov. vide etiam verb. Concilium, & lit. F. p. 27. in bulla col. 2. contento*). Ad tales leges obligantur infantes, seu pueri post septennium, in iis quorum materia ætati est conveniens: *Communis*. In tali enim ætate communiter consentur capaces rationis, & leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt; *leg. Nam de ea ff. de legibus*. Immo ad leges ecclesiæ in iis, quorum materia eorum ætati est conveniens, secundum multos obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium; sic *Bussenb. lib. 1. tract. 2. dub. 1. num. 3. Navarr. Henriq. Azor ab ipso citati, Bosco de panienti. d. 7. num. 42. ubi docet, tales pueros obligari ad confessionem annuam, & sic tenent plures alii, & hæc sententia est satis probabilis, teste La Croix lib. 2. num. 676. ubi dicit, hanc sententiam saltem esse suadendam in praxi. Et ratio hujus sententiæ est, quia cum tales pueri sint capaces præcepti non requirunt certos annos, si plenum usum rationis habeant, ut supponitur, lex procedit contra eos, adeoque &c. Alii tamen dicunt tales pueros, seu infantes non teneri ad ipsas leges ante septennium completum, quamvis plenum rationis usum habeant, quia leges Ecclesiasticæ in obligando procedunt humano modo, & ideo neminem obligant, nisi habentem plenum usum rationis, qui non præsumitur, nisi post septennium completum, quia leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt, *cit. loc. Nam ad ea, ff. de legibus*, communiter autem non contingit plenus usus rationis ante septennium completum, adeoque &c. Sic *Diana part. 10. tract. resol. 37. Burghaber Centur. 2. casu 24. l. 1. ad 2. n. 18. Castrop. tract. 4. disp. 1. punct. 14. §. 2. Kazemb. l. c. n. 238. Joannes Sanchez & alii, & hæc sententia est etiam satis probabilis, teste La Croix, l. c. n. 676.**

Nota. Non solum suadenda est pueris, in quibus usus rationis obtinet ante septennium, ac malitia supplet ætatem, confessio Sacramentalis, sed inculcanda, ac omnino præcipienda. Fac enim hos pueros inter bonum, & malum discernere, ac peccati conscios esse, quis neget necessarium iis esse sacramentum Pœnitentiæ, ut à peccato surgant? Si confessarium adire teneantur nondum expleto septennio, ergo divino præcepto de expiando per sacramentalem confessionem peccato revera adstringuntur. Cum itaque Ecclesia, ne fideles salutare, ac necessarium post peccatum remedium negligant, generatim præcipit, ut omnes saltem semel in anno confiteantur, idque sub ecclesiasticis quoque poenis, ut fortius negligentes excitet, omnesque moveat ad reconciliationem cum Deo saltem semel in anno procurandam, manifestum est tempus determinasse, ultra quod nulli prorsus peccati capaci confessionem differre liceat. Itaque si pueri, in quibus usus rationis acceleratur, ac malitia ætati prævalet, peccati, ac gravis culpe capaces sint, quis unquam eos poterit ab illo Ecclesiæ præcepto eximere, quo ad annuam confessionem omnes fideles obligantur? Vides ergo, quam longe à vero aberrent benigni illi Theologi, qui probabilis opinionis usu, aut hortandos tantum, aut omnino excusandos à confessione hujusmodi pueros docent. Atque hæc in causa sunt, ut apud peritiores ac de æterna hominum salute magis sollicitos Theologos, doctrina probabilissimi male audiat. Nam admissa etiam opinione, quæ tradit Ecclesiæ præcepta homines non obligare ante septennium, quod leges positivæ ad ea referantur, quæ generatim accidunt; nihilo tamen minus

nus de annuæ confessionis præcepto in puero peccati capace ante septennium aliter philosophandum est: Nisi velimus asserere, Ecclesiam de horum puerorum salute sollicitam non esse, vel leges suas non extendere ad omnes, quibus congruum, ac etiam necessarium est. Congruit vero, ac necessarium est, ut puer capax peccati, & qui gravis esse possit culpæ reus, Pœnitentiæ sacramentum recipiat.

5 Pueri, & puella post septennium completum, & ante pubertatem, id est, ante annum 14. completum in masculis, & ante annum duodecimum completum in feminis, possunt incurrere excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur monasteria Monialium. Concilium enim Tridentinum *sess. 25. cap. 5. de Regularibus*, expresse addit *cujuscuque ætatis sint*; Unde cum post septennium completum, licet ante pubertatem pueri, & puella sint doli, & malitiæ capaces, si ingrediuntur cum cognitione talis prohibitionis monasteria Monialium, incurrunt excommunicationem. Sic tenent Suarez, Vasquez, & Dicastill. cum La Croix *lib. 7. n. 41. Kazenberger loc. cit. n. 241. & colligitur ex declaratione Sacræ Congr. Episcop. & Reg. quæ sæpe sæpius censuit, quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrat censuras violatæ clausuræ, & signanter in *Tudertina 7. Apr. 1579. in Neapolitana 22. Martii 1580. in Turinensi. 10. Junii 1650.* Et sic dicendum est de puellis, quæ in simili ætate ingrediuntur monasteria, seu conventus virorum; ut habetur ex constitutione Eugenii IV. edita pro Congregatione S. Justinae de Padua *incipiens*. Esti quaslibet personas: *Vide verb. Conventus art. 3. n. 18. ubi adducuntur præcisa ejus verba.**

7 Itam probabilis est, tales impuberes incurrere excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant *Castrop. de legibus d. 1. p. 24. §. 2. n. 9. Delbene c. 15. dub. 3. Dicastill. d. 1. n. 228. & 231. La Croix lib. 6. c. 41. Kazenberger loc. cit. num. 241. & alii. Item valde probabile est, tales impuberes incurrere alias censuras à jure, vel ab homine latas. Suarez, & Dicastill. cum La Croix *loc. cit. num. 42. Kazenberger l. cit. n. 241.* Et ratio est, quia ætas illa est de se capax censuræ, uti, quamvis sit contrariæ sententiæ, fateatur etiam *Krimer l. 5. n. 1662. & nullo Jure probatur exempta. Immo ut fateatur etiam Delbene l. c. videtur certum in praxi, quod quando fertur censura Interdicti in totum populum, obligantur etiam impuberes, cum & illi abstineant à divinis, adeoque communis sensus est, quod incurrant censuram Interdicti, & consequenter & alias, quamvis non tam facile, cum eorum actio sæpius excusetur à peccato.**

9 Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti & ebrii obligantur ad leges humanas, *Communis*. Ipsi enim absolute pollent usu rationis, adeoque non eximuntur absolute à legibus humanis, sed solum tempore delirii, & ebrietatis per accidens excusantur à formali, & imputabili earum transgressione, cum careant tunc usu rationis ad peccatum formale necessario requisitum. Non tenentur tamen ad ipsas humanas leges amentes perpetui. *Communissima*. Perpetuo enim amentes sunt perpetuo incapaces usus rationis necessario requisiti ad peccatum formale.

11 Ad leges, & statuta inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum aliorum Superiorum obligantur solum subditi proprii territorii. *Communis*. Ad obligationem enim legis necessaria est Jurisdicção, quam non habet legislator in non suos subditos; *arg. l. ult. de jurisdicção omni. judic. ibi: Extra territorium Jus dicenti non pareatur impune; & concordat cap. Ut animatum 2. de Constitutionibus in §. ibi: Cum extra territorium Jus dicenti non pareatur impune*. Immo neque ad tales leges tenentur subditi, quando actu existunt extra territorium Legislatoris; quia leges non feruntur in personas absolute, sed dependentes à territorio, *leg. Omnes populi, ff. de justitia & jure, & expresse habetur in cit. cap. Ut animatum 2. de Constitutionibus in §. ibi: Staturo Episcopi, quo in omnes, qui futurum commiserint, excommunicationis sententiam promulgatur; subditi ejus factum extra ipsius diocesim committunt*

FERRAR. BIBLIOTHEC. TOM. V.

ntentes, minime ligari noscuntur, cum extra territorium Jus dicenti non pareatur impune, & concordat *cit. ult. de jurisd. omni. Jud.*

12 Legislator humanus tenetur ad proprias leges, in quibus continetur Jus naturale, vel divinum, quia hæc Jura cum procedant ab Auctore Deo, sunt supra Legislatorem humanum; quamvis ab eo sint populo proposita, & declarata; adeoque nequit ab ipsis se eximere, cum inferior in legem Superioris nullam habeat potestatem, *cap. Inferior 4. dist. 21. cap. Cum inferior 16. de majorit. & obedient. & Clement. Ne Romani, de electi. (Vid. verb. Capitulum art. 3. n. 9.)*

13 Legislator humanus monarchicus non tenetur legibus quoad vim coactivam, neque quoad vim directivam directe, sed tantum indirecte. Sic cum communi Theologorum, & Canonistarum S. Thomas 2. 2. q. 96. art. 5. ad 3. *Fagnan. in cap. Canonum statuta n. 57. de Constitutionibus; Barbosa lib. 1. Juris ecclesiastici. univers. cap. 2. n. 187. cum pluribus ibi citatis, Pirhing. lib. 1. Decret. tit. 2. n. 67. Reiff. ib. n. 168. Engel. ibid. n. 28. Navarr. in cap. Si quando, de except. 8. n. 12. de rescriptis, Covarrub. in cap. Alma mater, part. 1. §. 1. n. 5. Fachinus lib. 1. controvers. Juris c. 1. Matrius theologia. moral. disp. 1. q. 4. art. 4. & alii passim.*

14 Ad faciliorem captum conclusionis præmittendum est, quod in legibus duplex vis obligandi distingui solet, scilicet una directiva, & alia coactiva: *Vis directiva* est, quæ obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam; *Vis coactiva* est, quæ obligat non solum ad culpam in conscientia incurrendam, sed etiam ad penam ratione transgressionis subeundam. *Vis autem directiva* alia dicitur *directa*, & alia *indirecta*. *Directa* est illa, cujus obligatio provenit ex vi ipsiusmet legis, & hæc proprie non obligat, nisi subditos Legislatoris. *Indirecta* est illa, cujus obligatio non provenit ex vi ipsiusmet legis, sed ex naturali æquitate, ac dictamine rectæ rationis post latam ejusmodi legem; & hæc obligat etiam ipsamet Legislatorem ad se conformandum suis subditis in observantia supra latæ legis. His prænotatis,

15 Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus monarchicus non tenetur suis legibus, quoad vim coactivam, quia nemo sibi imperare, aut prohibere potest, textu expresso *in leg. penult. ff. de receptis arbitris*, ibi: *Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest*, adeoque Legislator monarchicus non habet superiorem; à quo vi coactiva obligetur ad leges; & neque possit seipsum sic ad illas obligare, stat clarum, quod quantum ad obligationem penæ subeundæ solutus est, textu expresso *in l. Princeps 30. ff. de legibus*, ibi: *Princeps legibus solutus est*. Immo supremus monarchicus Legislator quoad vim coactivam neque obligatur legibus suorum Antecessorum, *cap. Innotuit 20. de electi. §. Quamvis autem*, ibi: *Successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generari, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem, & cap. Exiit 3. de verborum significatione, in §. Ceterum Sancta memoria*; ibi: *Nec successorum suorum quomodolibet obligavit, cum non habeat imperium par in parem.* (*Lit. E. pag. 347. in fin. n. 20. & leg. 2. tit. 7. p. 3.*)

16 Probatur secunda pars conclusionis, scilicet quod legislator humanus monarchicus non tenetur suis legibus neque quoad vim directivam directe, quia omnis obligatio directa, etiam directiva supponit inponente superioritatem, & in faciente subjectionem, ut habet communis Doctorum, *arg. l. ult. de jurisdicção omni. judic. & cap. Ut animatum 2. de constitutionibus in §. 6. cum similibus*, adeoque cum Legislator respectu sui ipsius non sit Superior, nec subditus, suis legibus non tenebitur directe etiam quoad vim directivam, *arg. cit. l. penult. ff. de receptis arbitris, & cit. l. Princeps 20. de legibus.*

17 Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator humanus monarchicus tenetur suis legibus quoad vim directivam indirecte, nihil aliud est, quam etiam ipsum

Mm 2

po-

posita simul lege pro bono totius communitatis, teneant consecutive hanc observare ex Jure naturali, ad se conformandum suis subditis in observantia legum, ne pars à toto discrepet, & ne subditi scandalizentur. Ad hoc autem revera Legislator tenetur ex ipsa naturali equitate, & rationis ordine, ut colligitur ex cap. Quæ contra 2. dist. 8. ubi sic dicitur: "Turpis est enim omnium pars universo suo non congruens, & Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 1. ubi sic habet: Totius famillie Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non invenitur in capite, quia vult dicitur Ecclesiast. 10. Qualis Rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea." Unde si qui forent Legislatores, qui suas leges ita non observarent, posset illis merito impropere illud, quod tamquam omni Juri repugnans impropere Christus Scribis, & Pharisæis Matth. 23. dicens: "Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; dirigunt autem suo nolunt ea movere. Hinc cap. Jurium 2. dist. 9. sic expresse insinuat: Justum est Principem legibus obtemperare suis; tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reverentiam præbet. Princeps legibus teneri suis convenit, nec in se posse damnare Jura, quæ in subiectis constituunt, justum est. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur, & cap. Cum omnes 6. de Constitut. expresse dicitur; Patere legem, quam tu ipse tuleris, & ibi Gloss. verb. Patere legem, sic habet: Nec debent aliis legem imponere, quam ipsi negligunt observare, ut similiter habetur in cap. Pro illorum 2. de Præbendis, ibi: Cum nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, & leg. 4. Cod. de legibus, sic præcise dicitur, Digna vox est majestate regnantis, legibus obligatum se Principem profiteri." Adeoque &c.

21 Ex adductis sequitur, quod Papa exemptus sit omnibus penis canonicis Jure humano introductis; & Episcopus exemptus sit à penis per se, suasque Antecessores statuit; cum enim ex dictis legislator non teneatur legibus suis, & Antecessorum quoad vim coactivam, & tales penæ proveniant à vi coactiva legum pontificalium, & respective episcopali, Papa, & respective Episcopus est ab ipsis exemptus. Non sunt tamen exempti à culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum leges non observent, cum ex dictis teneantur ad earum observantiam quoad vim directivam. Hinc Papa quamvis non teneatur ex præcepto ecclesiastico cap. Omnis utriusque sexus, de penitentia, & remissionibus ad annum Confessionem, & Paschalem Communionem vi coactiva, ita ut subjaceat penis ibidem in transgressores taxatis, tenetur tamen vi directiva, ita ut si id facere negligeret, peccaret; Geminian. in cap. Justum est 2. dist. 9. Joann. Andreas in cap. Significasti, de foro compet. Fagn. in c. Canonum Statuta 1. de constitutionibus n. 17. & seq. cum aliis ibi citatis, Covarrub. in cap. Alma mater part. 1. §. 1. n. 6. Barbosa part. 1. Jur. eccles. univers. cap. 2. num. 87. Reiffenst. loc. cit. n. 212. & alii passim, arguuntur Juribus, & cap. Confidimus 1. caus. 25. q. 2. ubi Galasius Papa sic dicit: "Id quod universalis Ecclesia probavit assensus, nullam magis exequi sedem pro ceteris oportere, quam primam, cum similibus." 24 Et sic salva proportione dicendum est de aliis legislatoribus, hoc tamen, quod secluso scandalo, & damno, seu injuria tertii, peccatum Legislatoris monarchici propriam legem, seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale, ut tenet Tannerus tom. 2. disp. 5. q. 6. n. 21. Reiffenst. loc. cit. num. 273. Kazenberger loc. cit. n. 229. & alii.

25 Si Legislator sit ipsa communitas v. g. respublica, capitulum, vel alia universitas, tunc singuli de tali republica, universitate, seu tali religione, vel communitate representata per capitulum, adeoque etiam ipsimet Senatores, Capitulares, alique conditores ipsarum legum tenentur ad earumdem observantiam non solum quoad vim directivam, sed etiam quoad vim coac-

tivam; quia Senatores, tota respublica, & Capitulares, tota religione, vel universitate, seu communitate simul sumpta, sunt inferiores, & vere subditi; Communis arg. c. Cum omnes 6. de constitutionibus §. Cum igitur, ibi: "Cum vigerit quod quisque Juris in alterum statuit, ipse debeat ut eodem. Et sapientis dicat auctoritas: Patere legem, quam tu ipse tuleris, cum similibus." 26

Hæretici quamvis de facto resistent legibus ecclesiasticis, seu constitutionibus pontificis pro toto christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati; Communis. Hæretici enim per Baptismum, ac fidem Christi susceptam, jam sunt ingressi ecclesiam catholicam, ejusque membra effecti, adeoque manent obligati legibus ipsius; Nec ex quo ipsis legibus de facto resistant, per hoc liberantur ab obligatione eas observandi, quia, ut expresse dicitur l. Nemo ex suo, ff. de Reg. Juris: "Nemo ex suo delictum meliorem suam conditionem facere potest; & concordat cap. Intelleximus 7. de Judiciis, ibi: Ne videatur de sua malitia commodum reportare." (Vid. verb. Ejicere, num. 51. & verb. Emptio, art. 2. num. 23. vid. etiam lit. D p. 91. n. 43. cum lit. A pag. 111. n. 89.)

27 Judæi, Pagani, & Catechumeni non tenentur legibus ecclesiasticis; Communis. Leges enim nequeunt obligare non subditos Legislatoris; arg. leg. ultim. de jurisdic. omni. Jud. & cap. Ut animarum 2. de constitutionibus in 6. cum similibus. Judæi autem, Pagani, & Catechumeni non sunt subditi ecclesie, cum necdum per Baptismi Januam in ipsam sint ingressi; adeoque &c. Hinc Apostolus 1. ad Corinth. 5. dicit: "Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit, & concordat cap. Gaudemus 8. de divortis, ubi expresse Papa statuit, quod infidelis, & Pagani, constitutionibus canonicis non attendantur. Quid enim ad nos, secundum Apostolum eundem, de his qui foris sunt judicare?" Et idem supponere videtur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 2. ibi: "Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi Januam fuerit ingressus."

Peregrini, & Advenæ existentes extra territorium suum non obligantur ad leges speciales sui territorii; Communis per textum in l. ultim. de Jurisdic. omni. Judic. ibi: "Extra territorium Jus dicenti non paratur impune, &c. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6. ibi: Cum extra territorium Jus dicenti non paratur impune." Leges enim non feruntur in personas absolute, sed dependentur à territorio; leg. Omnes populi ff. de justitia, & iure. Immo Peregrini, & Advenæ existentes extra suum territorium, non solum non obligantur ad leges speciales sui territorii, sed nec ad leges communes in suo territorio vigentes, si istæ non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiantur, aut morantur; Communis, arg. cap. Illa autem 11. dist. 12. Tunc enim quilibet potest se accommodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit, cum privilegio locali frui possint omnes in eo loco existentes; Hinc Itali, dum hospitantur, aut morantur in Germania, possunt licite vesci lacticiis diebus jejunii, quamvis hæc in Italia pro talibus diebus non liceant; & sic de similibus.

Peregrini, & Advenæ excentes è suo territorio, & 30 non domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur legibus illius loci tam communibus, quam specialibus; Communis arg. leg. Domicilium ff. ad Municipalem, leg. Cives Cod. de incolis lib. 10. cap. Ex part. 15. & cap. Licet 80. de foro competent. cum similibus.

(Vid. inter alia add. hisp. & novis. verb. Civitas. Etiam si ratione delicti quis forum sorciatur, & territorii judicibus ad penam se subiciat, cum reorum prosecutione quoad capturam in quocumque ejusdem principis territorio, cui delinquens subditus persona; (vid. verb. Forum, in add. hispan. & novis.) non videbatur opportunum, in eos, qui viciniam in hujusce penisulæ oppidis non adquisierint, vel constituerint jurisdictionem talem exercere, scilicet in eos, qui Ex-

teri denominantur: tunc enim subditi cum non forent, jurisdictioni amplecti eum non poterat: verumtamen facultate recognita, cum qua in aliis regionibus vassalli Regis Catholici penas determinatas patebantur, si leges, & edicta publica (vid. sic disponentem Reg. Sched. 24. Oct. ann. 1782. Ad rem art. 5. 6. & 15. in pallis cum Imperio Ottomanis nostris temporibus interpositis) infringenter, fuit visum necessarium equo libramine justitiæ effici distributionem: quare per dictam Reg. Sched. si eisdem hujus regni obedientiam Exteri seu Advenæ non præbeant, puniendos delinquentes, jam decretum existit. (Vid. add. in fin. art. ult.)

31 Peregrini, & Advenæ descendentis mane ex oppido, ubi non est jejuniu, possunt ibi comedere carnes, quamvis vesperi, vel meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejuniu de præcepto; quia in priori loco constituti, nondum tenentur lege jejunii posterioris loci; Comm. Neque domum reversi amplius tenebuntur juxta Probabilitas illa die servare jejuniu, quippe jam violatum, & servatu impossibile; Comm. Tenebuntur tamen adhuc abstinere à carnibus, quia hæc abstinencia est divisibilis, & adhuc illam pro reliqua die parte servare possunt; Comm. Item tenentur abstinere à carnibus in loco domicilii, ubi est jejuniu, quia tenentur legibus proprii domicilii, quamdiu in eo reperiantur; Comm.

32 Peregrini, & Advenæ se transferentes in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, ad locum ubi non jejuntur, peccant graviter, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent; cap. Sedes 16. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, cap. Tua 12. de Clericis non residentibus, cap. Ex literis 2. de dolo, & contumacia, l. In fundo, ff. de rei vind. l. Cum hi ff. de transact. l. Si legatarius Cod. de Legatis, cum similibus. (Lit. D pag. 115. n. 19.) Vide verb. Jejuniu art. 2. n. 29. & 36. ubi solide probatur hæc conclusio, tum ex Concilio Mediolanensi, tum ex constitutione Clementis X. incip. Suprema: tum ex ratione intrinseca, plurimis etiam adductis Doctoribus. Vide etiam verb. Impedimenta matrimonii art. 2. num. 98. ubi affertur decretum Urbani VIII. confirmativum decreti Sacre Congreg. Conc. in quo declaratur nullum matrimonium illorum, qui in fraudem legis è loco proprii domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo, & fine, ut absque Parocho, & testibus contrahant.

33 Peregrini autem, & Advenæ, qui de loco, ubi jejuntur, non in fraudem jejunii, sed bona fide, v. g. peregrinationum causa, transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejuntur, non tenentur jejunare, quia lex illa jejunii est affixa loco. Vid. dict. verb. Jejuniu, artic. 2. num. 31. Si qui non in fraudem jejunii, sed peregrinationum, aut negotiorum causa, de loco proprii domicilii, ubi ob discrepantiam novi, & veteris Kalendarii, nondum est incepta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est Quadragesima jam incepta, & observatum jejuniu, non tenetur illo anno jejunare ille per adhuc octo dies Paschæ ad complendam integram Quadragesimam, sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos est.

34 Vide d. verb. Jejuniu num. 32. E contra vero si talis in loco sui domicilii complexset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia præceptum illud jam impletur, & Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam, dummodo tamen caveat, ne alii scandalizentur. Vid. dict. verb. Jejuniu n. 33.

Lucius Noster cum suis probabilistis opinatur, eum, qui in loco domicilii Quadragesimam jejunando absolverit, non teneri ad jejuniu, si in locum veniat ubi nondum expletum Quadragesimale jejuniu sit ob diversum Kalendarii ubi usurpatum; contra vero eum, qui in loco domicilii octo, vel decem dies jejunare adhuc debuisset secundum illius Kalendarii, non teneri ad jejuniu, si ad locum venerit ubi Quadragesima transacta, ac Pascha celebratum sit. Non video quomodo hæc duo invicem cohareant. Si in loco ad quem perrexerit Peregrinus Christianus jejunandum sit, non

teneatur sese conformare moribus ac loci institutis, quia Ecclesie præceptum jam impletur; at si ibi non sit jejunandum, potest optime sese accommodare moribus, & regionis institutis, etsi juxta Ecclesie præceptum de Quadragesimali jejunio octo aut decem dies adhuc jejunare deberet. Numquid ergo ita sunt tum loco in quo versamur præcepta conjuncta, ut à loco nullo modo pendeant; dum res sit de jejunando, et loco servando; pendeant vero dum liberandi homines sint à jejunio; festoque celebrando, secundum Ecclesiasticam legem? Vide quæst. hæc à nobis tractatam tom. 2. Theologiæ Moral. Patris Antoine pag. 58. edit. Romæ ann. 1757. ubi Verricellum id asserentem, quod Ferraris tuetur, confutavimus. †

An Peregrini, & Advenæ excentes è loco, ubi est festum de præcepto, transiunt ad alium locum, ubi non est festum, teneantur ante discessum audire missam, variant Doctores; Auctores enim 18. apud Pasqualium de Sacrif. q. 1226. teste La Croix l. 1. tract. 2. c. 2. dub. 2. n. 684. tenent partem affirmativam. Alii autem undecim apud eundem Pasqualium, Busemb. & varii alii tenent absolute partem negativam. At placet distinctio, quam multi alii afferunt; Vel enim antiquam discedant è suo territorio, nullum ibi celebratur sacram; & tunc non tenentur expectare, sed possunt discedere, & non audire sacram: Vel antequam discedant, celebratur sacram, quod sit unicum in tali loco; & tunc ante discessum tenentur illud audire, quia pro tali differentia temporis tenebantur illa die audire sacram, quod, cum ibi supponatur esse unicum, non poterat ibi audiri alia hora, adeoque tenebantur illud audire ante suum discessum, cum ante suum discessum eos urgeret præceptum audiendi illud unicum sacram tali tempore celebratum.

† Vide amice Lector, quam stupendum sit horum Theologorum studium, ut homines à legibus solvant! Peregrinus, & Advena è loco discessurus ubi festum celebratur, si una tantum in eo celebranda sit Missa, eam audire tenentur, dum ante ipsorum discessum celebratur. Si vero plures adsint celebrandæ Missæ, licet duæ, aut tres celebrentur ante eorum discessum, nullam audire tenentur. Ubi majus est satisfaciendi præcepto commodum, ibi minor, immo nulla obligatio est. Quis id in animum inducat suum dum recte cogitet? Audi ergo Antoine pag. 40. tom. supracit. qui hæc ait esse praxim, & persuasionem fidelium timoratorum, ut ante discessum à loco præceptum audiendi sacram impleant, si prævideant postea impediri iri, ac revera ita agere tenentur: quia lex Peregrinum illum obligat, tempus vero, quo adhuc in suo domicilio versatur, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est ac si eo solo tempore obligaretur: Quisque vero tenetur servare præceptum quo adstringitur. Rursus præceptum affirmativum debet impleri quando potest, præsertim si prævideatur postea non implendum; neque enim temporis spatium concedit, pro quo differri possit ejus observatio; sed obliget, ut quam primum potest observetur, si postea non possit impleri; alioquin non esset satis efficax, & sæpe eludi posset: Ita sapientiss. Suarez. † Hinc qui abit die festi ad locum ubi non est festum, tenetur audire sacram priusquam exeat si possit absque gravi incommodo, & nequeat valibi audire, sicut si non exiret, teneretur audire primam Missam, si prævideret postea impedimentum iri. Quia præceptum obligat simpliciter eo die, & non potest impleri, nisi audiendo primam Missam: Nam hic & nunc & respectu talis hominis, illa est unica, & præsens hora est ultima ipsi apta ad audiendum præceptum. † Hæc Antoine.

Vel tandem in loco, à quo discedunt, celebrantur plura sacram, & tunc quamvis unum, vel duo sacram celebrentur ante suum discessum, si alia sacram remaneant celebranda, postquam discesserint, non tenentur Sacram audire antequam discedant, quia si ibi mansissent, potuissent licite expectare aliud sacram, & etiam ultimum ibi celebrandum, adeoque cum ante elapsum tempus illius sint deobligandi, eo quod migraturi sint in aliud territorium, in quo non est talis obligatio, etiam

etiam non tenebuntur praevenire. Et ratio est, quia quando praecipitur auditio sacri, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo sacra celebrantur, permanserit quis in loco diei festi, & consequenter subditus praepcepto in supposito autem nostro casu tales Peregrini, & Advenae non remanent in loco festi pro toto tempore, quo sacra celebrantur, sed eodemmet mane antequam omnia sacra celebrantur, exeunt fines illius loci, & perveniunt ad alium locum, ubi non currit Festum de praepcepto, adeoque &c. Sic Sanchez, Lessius, Castropalaus, Bonacina; Henriquez, Praepositus, Amicus, Reiffenstuel, Delbene, Moya, Illfing, aliique multi apud La Croix loc. cit. num. 684. & Kazenberger l. c. n. 252.

36 Tenebuntur tamen tales Peregrini, & Advenae ante discessum a territorio, ubi currit festum, toto illo tempore, quo permanent ibi; abstinere a labore servili, quia hoc praepceptum obligat divisibiliter pro qualibet parte notabili totius diei; Paulus Mezger tract. 8. disput. 35. art. 9. §. 4. n. 28. Kazenberger l. c. n. 252. & alii passim. Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est festum, dummodo illic non se contulerint in fraudem legis, possunt laborare, quamvis in loco sui domicilii propter peculiare festum ibi currens, debeat ex praepcepto abstinere a labore servili. Statuta enim, & consuetudines locales sunt veluti loco affixae; adeoque tale peculiare festum sui domicilii, non ligat ipsos, dum existunt sine fraude legis extra districtum dicti sui domicilii; Lessius lib. 4. de Juristia, §. fure cap. 2. num. 55. Navarr. cap. 33. Manualis mun. 5. Reiffenst. Theol. moral. tract. 2. de Legibus dist. 3. q. 4. num. 33. & alii passim. Vide dicta supra a n. 34. ad 36.

38 Peregrini, & Advenae tenentur ad leges locales in celebratione contractuum; c. Licet 20. de foro competent. l. Haeres absens, §. 1. Omnem obligationem. ff. de iudiciis.

39 Unde si Sponsus, & Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii decretum de contrahendo matrimonio coram Parocho, & testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus aiaa matrimonium esset invalidum, ex quo semper sit habenda ratio loci, ubi matrimonium per verba de presenti contrahitur; Communissima, & sic declarasse Sac. Congregationem Concilii referunt Wamesius in consil. tom. 2. consil. 530. Pignat. tom. 5. consult. 79. n. 23. La Croix l. 6. p. 3. n. 714.

40 Peregrini, & Advenae tenentur ad leges locorum, ubi repertiuntur: quando tales leges latae sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, uti sunt v. g. leges, quae prohibent, ne certa merces ex oppido evehantur; ne certa pecuniae expendantur, ne certa genera armorum deferantur, & huiusmodi; aliter si ipsas leges scienter transgredierentur, possent puniri, ut alii iniquissimi, cum tunc ratione delicti fiant subditi, & sortiantur forum loci, ubi delinquent; Communis, per textum in cap. Postulasti 14. §. cap. Licet 20. de foro competent. cap. De illis 1. de Raptoribus, §. cap. Placuit 6. q. 3. §. Authent. Qua in provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet, ubi sic expresse habetur; "Qua in provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus fit, illic etiam Juri subiaceat." (Vid. sup. n. 30.)

41 An Vagi, seu Vagabundi, qui nullibi habent domicilium obligentur legibus, & consuetudinibus locorum, per quae transeunt, vel in quibus hospitantur, variant Doctores. Affirmant enim Sotus, Suarez, Mastrius, Herincx, Mezger, Bonacina, Mendo, Felix Potestas, & alii plures; arg. cit. c. Postulasti 14. de foro competent. cum aliis numero antecedent. allegatis, §. cit. Auth. Qua in provincia Cod. Ubi de criminibus agi oportet. Vagi enim, seu Vagabundi possunt a loci Magistratu capi, atque puniri, nedum ob delicta in loco talis Magistratus commissa, sed etiam ob delicta alibi perpetrata, unde colligitur eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiiri forum, ac eisdem legibus subiecti, alias nullis legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum; Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad matrimonium, est Parochus il-

lius loci, ubi Vagi actu versantur; Sanchez l. 3. disp. 20. n. 4. 8. §. 11. Pirhing. l. 4. decret. tit. 15. n. 19. Reiffenstuel l. c. n. 88. & alii communiter. Vid. verb. Impedimenta matrim. art. 2. n. 75. ad 78. & verb. Vagus, seu Vagabundus n. 4. (Verb. Forum.)

Multi alii tamen, ut Lessius lib. 4. cap. 2. dub. 7. n. 49. Layman l. 1. tract. 4. cap. 21. n. 7. Busemb. lib. 1. tract. 2. cap. 2. dub. 3. pluribus aliis ibi citatis, Kazenberger cit. cap. 1. sect. 3. num. 258. Sotus, & alii satis probabiliter docent eandem esse rationem Vagorum, quae Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis legibus particularibus locorum, per quae transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenae. Et ratio istorum est, quia sunt tantum quatuor modi ordinarii, seu speciales sortiendi forum, scilicet, vel ratione delicti, vel ratione contractus, vel ratione domicilii, vel ratione rei, sive possessionis sitae in territorio; textu expresso in cap. Licet 20. de foro competent. ibi: "Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, Forum regulariter quis sortiitur." Vagi autem, seu Vagabundi nulli horum modorum subiecti sunt, ut supponitur, adeoque non sortiuntur forum in locis, per quae transeunt, & consequenter nec obligantur illorum particularibus legibus. Si Vagi non tenerentur legibus locorum, in quibus versantur, dici posset nec ulla lege etiam communi vivere posse, cum locus daret quae, in quo communis nec vigeat: ut optime animadvertunt doctissimi censors. Surtre hac aequo animo ferenda? Itaque vagi leges servare debent etiam speciales locorum in quibus versantur. Primum quia Peregrini & vagi eo ipso quod exeunt ex proprio territorio solvantur ab illius legibus, dum ergo ingrediuntur territorium alienum, subiecti illius legibus sunt, praesertim cum gaudeant illius privilegiis, & qui sentit commodum, & onus sentire debeat, ex regul. juris 55. in 6. Deinde Peregrini, & vagi subieciuntur regimini & jurisdictioni territorii ratione suae praesentiae in illo; Nam iuxta omnes quibusdam legibus subditi sunt v. g. ne quis noctu arma ferat, ne triticum afferat, ne Peregrinus ultra triduum commoretur &c. ergo titulo subiectionis etiam Vagi leges servare debent territorii, in quo degunt, ac vere subditi sunt Principi illius territorii transientes & actu, alioquin nec legibus supradictis adstringerentur. Praeterea Pax, ordo, ac bonum commune postulatur, ut leges locales serventur ab omnibus, qui in territorio versantur, quomodo in illo morantur; & Princeps cum potestatem habeat ad bonum commune, & rectum ordinem tuendum, non videtur dubitandum, quin suis legibus etiam vagos in eodem commorantes obligare velit. Vide S. Augustinum in Epist. ad Januarium, & lib. 3. Confess. cap. 8. ubi ita rem hanc comprobatur, "quae contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitates aut gentis consuetudine vel lege firmatur, nulla civis aut Peregrini libidine violeto. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens." Unde Vagi, & Vagabundi transientes per locum, in quo sit particularis lex jejunandi, seu festandi, & audiendi sacrum, possunt ibidem, secluso scandalo, comedere carnes, labori servili se applicare, & missam non audire: Et ad rationem prioris opinionis respondent, quod per consuetudinem est introductum, ut etiam Vagi, seu Vagabundi, cum proprio Judice non habeant, puniri possint ubicunque reperiantur, ne eorum crimina omnino impunita maneant: ex quo tamen non sequitur, eos simpliciter & in omnibus sortiiri forum, sive Jurisdictionem, & leges loci, in quo existunt; Nec est absurdum, quod nullis specialibus locorum legibus teneantur, quia ipsi adhuc tenentur servare leges communes, seu Juris communis, immo etiam illas ex municipalibus, quae respiciunt specialiter bonum commune illius loci, per quem transeunt, uti dictum est supra num. 44. de Peregrinis, & Advenis. Item servare tenentur leges illas particulares, quae concernunt contractus, uti dictum est supra num. 43. &

43

45

46

sequenti. & ideo ut dicebatur supra sub num. 46. Parochus proprius Vagorum, & Vagabundorum in ordine ad matrimonium, est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur, & sic de similibus.

44 Clerici, & Regulares nullatenus tenentur ad leges civiles, quae sine apostolica approbatione de personis, locis, & rebus ecclesiasticis specificae, hoc est, expresse, vel nominatim disponunt; etiamsi eorum commodum, vel favorem contineant, & tanto minus si contineant eorum praepudicium, & incommodum, Communissima; textu expresso in cap. Quae in Ecclesiarum 7. §. cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de Constitutionibus, ibi: "Nos attendentes, quod laici (etiam Religiosi) super ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod ecclesiarum etiam respiciat, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii de non alienandis praediis rusticis, vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobata sunt potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum, & concordata cap. Bene quidem 1. dist. 96. cum similibus." Et ratio est clarissima, quia lex lata sine Jurisdictione, seu erga non subditum, vim obligandi non habet, cap. A nobis 21. de sentent. excommunicat. cap. Ut animarum 2. de constitutionibus in 6. §. l. ultim. de Jurisdictione omnium Judic. cum similibus: Personae autem ecclesiasticae, ac ecclesiae, eorumque res sunt exemptae a Jurisdictione seculari, gaudentque privilegio fori, & Immunitate ecclesiastica; cap. ultim. de rebus eccles. non alienand. cap. Nimis, de Jurisjurando, cap. Non minus, de Immunitat. Eccles. Quamquam, de censibus in 6. cum similibus & patet ex dictis verb. Clericus art. 2. verb. Forum, seu Forus, & verb. Immunitas. Adeoque. (Vide verb. Forum, etiam in vers. Nullus ambigit: in add. hisp.)

45 Clerici, & Regulares quoad vim coactivam, nec tenentur legibus civilibus, & statutis laicorum, quae non specificae, seu non expresse, vel nominatim disponunt de ecclesiis, rebus, & personis ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quodpiam praecipiunt, aut prohibent, quamvis id non repugnet statui clericali, aut Immunitati ecclesiasticae. Communissima, textibus claris in cap. Bene quidem 1. cap. Denique 5. cap. Satis evidenter 7. cap. In scripturis 8. cap. Quis dubitet 9. cap. Si Imperator 10. cap. Numquam 11. dist. 96. cap. Decernimus 1. cap. At Clerici 8. §. cap. Qualiter 17. de Judic. cap. Secularis 2. de foro competent. in 6. §. cit. cap. Ecclesia S. Mariae, ibi: "Nos attendentes, quod laici, etiam Religiosi super ecclesiis, & personis ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi &c. cum similibus." Clerici autem, & Regulares ob privilegium fori ipsi competens, sunt omnino exempti a Jurisdictione seculari: "adeo ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant, ut fatetur ipsemet Imperator in leg. Placet. Cod. de Episcop. & Cleric."

46 An autem Clerici, & Regulares tenentur dictis legibus civilibus, & statutis laicorum quoad vim directivam, non satis conveniunt Doctores. Plurimi enim docent, Clericos, & regulares teneri dictis legibus, quoad vim directivam, si non directe, & per se, saltem indirecte, & per accidens: Ita Abbas in cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de Constitutionibus num. 1. Fagnan. ibid. n. 29. cum multis ibi citatis, Card. de Luc. tom. 1. discurs. 8. miscellaneae ecclesiasticae num. 6. Mastrius theol. moral. disp. 2. q. 4. art. 4. Kazenberger loc. cit. num. 232. ubi restatur de comuni, Suarez lib. 3. de Legibus cap. 25. num. 6. Bellarm. lib. 1. de Clericis cap. 28. Covarrub. Practicar. quest. cap. 33. n. 7. Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 2. num. 301. §. sequenti. Pirhing. ibid. num. 79. testans ita tenere communiter Canonistas, & Theologos. Et ratio est, quia licet Cleri-

ci, & Regulares nequeant obligari a dictis legibus civilibus, & statutis laicorum ex vi propria ipsarum legum, seu statutorum ob defectum Jurisdictionis in Clericos, & Regulares: quod quidem requiritur ad obligationem directivam directam, & per se, ex notatis supra num. 16. §. 19. Tamen obligantur a dictis legibus vi directiva indirecte, & per accidens, in quantum positus dictis legibus civilibus pro bono communi reipublicae laici, tenentur ad earum observantiam ex ratione naturali, cui leges illae inniuntur, ipsaque naturali aequitate dictante, quod pars non debeat discordare a toto, nam turpis est omnis pars suo universo non congruens, ut expresse dicitur cap. Quo contra 2. dist. 8. Tum etiam obligantur ad earundem observantiam ex Jure naturali, & divino de vitando scandalo proximi, quod nimis facile eveniret, si seculares viderent Clericos, qui potiori perfectioni sunt obligati, & alios ad integram legum observantiam alioquin exhortantur, palam, & libere ipsas leges transgredientes, seu negligentes; Tum pariter ad ipsarum observantiam obligantur ex auctoritate Sanctae Matris Ecclesiae ejusmodi leges pro bono publico approbantis, seu recipientis; cap. Si in adiutorium 7. dist. 10. cap. Intelleximus 1. de novi operis nuntiatione. ubi Lucius III. Summus Pontifex expresse dicit: "Sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & Sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur." Unde in defectum canonum recte allegantur huiusmodi leges civiles in utroque Foro, videlicet tam canonico, quam civili; & ipsis legibus civilibus pluries sunt uti ipsimet Summi Pontifices, ut patet in cap. 1. §. 2. de novi operis nuntiatione, & saepe alibi, & ideo in cap. Super specula 21. de privileg. nonariter dicitur, "quod Sancta ecclesia legum secularium non respuit facultatem, quae aequitatis, & justitiae vestigia imitatur." (Repet. verb. b. Forum cum vers. Praedict.)

Alii autem, ut Navarrus Consil. 3. de constitut. 47. num. 4. cum quibusdam aliis ibi citatis, Decius in dicti. cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de constitut. num. 24. tenent, quod leges civiles, seu laicales etiam favorabiles, & generaliter loquentes non includant, & obligent Clericos, & Regulares, si praecipiendo, vel prohibendo loquantur, qui sententiae favere videtur Spe-rellus de iur. fori ecclesiastici num. 4. 6. §. sequenti. ea motus ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphaeram activitatis, & Jurisdictionis, etiam directivae Principum secularium; cum Clericorum, & Regularium directio ad suos pertineat Praelatos; cap. Si Imperator 11. dist. 96. cum similibus; idem tamen sub n. 10. exemplificans de statuto, seu edicto laicali taxante justum pretium frumenti, vini, aliorumque victualium ad vitam necessarium, dicit cum aliis ibi citatis, quod licet ex defectu potestatis Clericos non comprehendat, tamen illo statuto posto, debent Clerici taxatum pretium non praeterire, non quidem ab obligatione orta ex vi statuti, seu edicti secularis, sed ex vi Juris naturalis, ac divini praecipientis, ne quis ultra justum pretium vendat; quale justum pretium dignoscitur, vel ex communi ceterorum hominum consensum, vel ex legis, seu statuti declaratione, vel aliunde: ad quam notitiam justum pretii per accidens est, ut ex Principis declaratione perveniamus: adeoque est ratio naturalis vel divina, quae posito statuto, Clericos dirigit, non autem lex principis, quae illos nullatenus dirigere potest, ut ibi multis citatis subiungit, postquam dixerat, quod vendentes ultra pretium a statu taxatum, quatenus faciunt contra Justitiam, tenentur ad restitutionem; quatenus vero contra rationem, ac legem divinam, moraliter peccant, plures ad hoc citans Doctores; Unde sub num. 13. concludit, quod non peccant contra legem Principis Laici, sed contra regulam charitatis, & Justitiae, quae Jure divino, & naturali tenentur ad ea observanda, quae ad convenientem reipublicae ordinem, gubernationem, conservationem, & pacem sunt necessaria; & ita vult esse intelligentes Doctores, qui docent, Clericos vi directivae teneri ad observantiam tallium, & similium legum Principum

secularium, (Vid. verb. Bannitus, Bona, Clericus, Cancellaria, & Taxa, in add. hisp.)

48 Hinc in praxi ad bonum publicum promovendum, & peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum, & maxime opportunum est, quod Praelati, seu Superiores ecclesiastici tempore caritatis, pestis, aut alterius publicae necessitatis coadjuvent similibus suis edictis Principum secularium proclamata, ut notant Navarrus cap. 23. Manual. n. 88. Azorius part. 1. lib. 5. cap. 12. in fine. Sperell. dec. 13. fori ecclesiastici num. 14. Reiffenstuel lib. 2. decr. tit. 2. num. 310. & alii plures. Et de facto id praestavit Sanctus Carolus Borromaeus Cardinalis zelantissimus, & vigilantissimus Archiepiscopus Mediolanensis, qui cum à Governatore illius Urbis per literas requisitus fuisset, ut egeret Clericos ad observandum edictum à se pro publica utilitate conditum, die 27. April. 1576. eidem fertur in haec verba rescripsisse: "Hoc Excellentiae Vestrae, quam paternam charitatem unice in Christo diligimus, primum persuasum esse debet, in Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, & canonum sanctionibus, sanctaeque Ecclesiae immunitatis ratione alienum, ecclesiasticos edictis ejusmodi laicorum Principum, Magistratumve observandis adstrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli." Nihilominus ut publice utilitati melius, & opportunius consulere, statim & ipse super eodem negotio edictum à se confectum promulgari fecit, prout patet eadem sua Epistola, ibi: "Nihilominus tamen nos, non ut decreta laici Principis exequeremur, sed ut in re, quae ad utilitatem publicam spectare aliquo modo posse videtur, omni cautione uteremur, superioribus proximis diebus pro nostro pastoralis munere de ea ipsa Orizae sanctione, tum edictum auctoritate nostra confectum promulgari jussimus, tum alia prout expedire censuimus, opportuna officia adhibuimus, &c." Sic refert Sperellus dec. 12. num. 20. & dec. 13. num. 14. & latius agit post consil. 1000. Menochii.

49 Et hoc itidem est de mente Sacrae Congregationis Episcoporum, & Regularium, quae teste Sperello cit. dec. 13. n. 14. pluries Ordinarii locorum rescripsit, ut quod annonam, & ad extractionem frumenti conformes se cum ordinationibus Magistratum secularium, similes facientes ordinationes, quas postea servari curent, & signanter ita rescripsit D. Nuntio Neapolitano sub die 13. Septembris 1591. & 23. Aug. 1593. Domino Episcopo Parmensi de anno 1599. & aliis passim. Et saepe saepius quoad haec, & similia, idem rescripsit, & decrevit Sac. Congregat. Immunitatis, ut patet ex variis decretis adductis verb. Frumentum: & ex aliis, quae hic ad litteram dantur prout referuntur à D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi verb. Edicta Laicalia, & verb. Edicta Ecclesiastica: ibi: Edicta, & banna Eminentissimi Legati comprehensiva Ecclesiasticorum, tum secularium, tum regularium, sunt repugnancia Immunitati, & libertati ecclesiasticae, & injungitur, ut ea revocet; Ferrar. 18. Octob. 1633. lib. 2. decr. Paul. pag. 175.

Edicta Sanitatis publicata à laicis contra ecclesiasticos tempore contagionis, & simul continentia poenas &c. revocantur tamquam contraria Immunitati, & Jurisdictioni eccles. & injusta, & ideo tamquam nulla, irrita, & invalida censuit, & declaravit Sac. Congregat. quae tamen injungit Episcopis, ut dicto tempore contagionis summa concordia, & diligentia eorum tribunalia una cum secularibus publice sanitati, & securitati incumbant, & communibus consiliis hanc rem gerant; Neapolitano, & Mediol. 10. Julii 1657. lib. decr. Rocci part. 16. 18.

50 Edictum Magistratus Sanitatis tempore suspicionis pestis comprehensivum omnium ecclesiasticorum, est revocandum, & Episcopus debet se conformare, seu se unire potestati laicae, edendo edictum pro eo, quod respicit ecclesiasticos, Mantuana 11. Novemb. 1679. l. 2. dec. Altov. pag. 1870. Hoc edictum Magistratus pie reformavit opera Episcopi ad formam debitam canonicam; An eadem 20. Jun. 1680. l. 2. decr. Altov. pag. 1910.

Senatus Mediolanensis. revocat edictum Sanitatis tempore contagionis edictum Ixivium Immunitatis, & Jurisdictionis eccles. ut ex literis dicti Senatus ad Sanctissimum, & ex Brevis Sanctissimi eidem Senatui patet; Mediolanens. 26. Febr. 1658. lib. decr. Rocci pag. 65.

Edictum laicorum prohibens extractionem frumenti, & similibus, Episcopus revocet per decretum registrandum in actis sua curiae ad perpetuam rei memoriam, & deinde publicet denuo aliud edictum prohibens ecclesiasticis talem extractionem ad formam edicti publicati à laicis, nulla tamen facta mentione de illo, Parmen. 26. Mart. 1658. lib. decr. Rocci pag. 80.

Edictum Principis laici prohibens ecclesiasticis extractionem bladum & animalium, ac venditionem ipsorum sine ejus licentia, est delendum, & ad hoc sec. Princeps est congensus, Sarzan. 17. Decemb. 1624. lib. Script. Venerum pag. 46.

Edictum, consuetudo, vel statutum Principis secularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium, non comprehendit ecclesiasticos, Casalen. 14. Febr. 1628. lib. 1. decr. Paul. pag. 84.

Edictum super bladis extrahendis Judicis laici non comprehendit ecclesiasticos; Papien. 10. Sept. 1629. lib. 2. decr. Paul. pag. 6.

Edictum Generale Magistratus Urbis Alcaniz regni Aragoniae prohibens ex motivo publice necessitatis extractionem frumenti, quoad omnes habitantes, absque exceptione ecclesiasticorum, est irritum; Casaraugustana 23. Nov. 1688. lib. decr. Martelli pag. 379.

Edictum per communitatem publicatum super prohibitione pasendi, non comprehendit ecclesiasticos, sed Episcopus ob necessitatem boni publici, hoc idem edictum publico mandare debet; Sutrina 13. Aug. 1629. lib. 1. decr. Paul. pag. 2.

Edictum in materia annonae laicis publicatum comprehendit ecclesiasticorum, est moderandum quoad ea, quae tangunt ecclesiasticos; Mantuan. 3. Mart. 1676. lib. 1. decr. Alt. pag. 1212.

Episcopus curet declarari, edictum regium, quo prohibetur, ne quisquam emat, aut vendat res cujuscumque generis sine mensura bullata à communitate, non comprehendere nec directe, nec indirecte ecclesiasticos; Lycien. 27. Maji 1687. lib. decr. Martelli p. 105.

Edictum vulgo Crida jussu Ducis Sabaudiae facta, praecipiens describi omnes personas sui status non comprehendit ecclesiasticos, nec personas exemptas; Casal. 9. Maji 1690. lib. decr. Martelli pag. 607.

Edictum Gubernatoris Mediolani circa omnes censuales nequi afficere loca pia; Cremon. 31. Jul. 1691. lib. decr. Martelli pag. 748.

Edictum regium quoad taxas impositas causa monetariae afficit ecclesiasticos; Aprutina 1. April. 1695. lib. 1. decr. Vallemani pag. 180.

Syndicus communitatis potest cogi declarandum, quod sub edicto prohibitivo contractionis farinae non comprehenduntur ecclesiastici ad removenda omnia impedimenta contra ecclesiasticos; Ruben. 11. April. 1690. lib. decr. Mart. pag. 599.

Quoad edicta generalia, quae poterant afficere ecclesiasticos, publicata à quodam Sacerdote Ministro Baronis, quae fuerant affixa in praedictis ecclesiasticorum, absque tamen mandato dicti Sacerdotis, decernitur, quod praevia declaratione de non comprehendendo ecclesiasticos, & abolitis actis respectibus affixionem, quatenus adsint, Episcopus absolvat ad cautelam dictum Sacerdotem; Ministri vero publicantes, & affigentes praefata edicta non absolvantur, nisi praevia revocatione, eo modo, quo fuit facta publicatio; Oritana 22. April. 1698. lib. 2. decr. Vallem. pag. 149.

Praecipitur confectio novi edicti exclusivi ecclesiasticorum, tam directe, quam indirecte; Spoletana 13. Maji 1698. lib. 2. decr. Vallem. pag. 154.

Quoad edictum Magistratus prohibens tabernarialis appendere res vendas in columnis porticus, quoad ecclesia S. Laurentii habebat jus locandi, Episcopus procedat prout de Jure; Imden. 30. Maji 1699. lib. 2. decr. Vallem. pag. 218.

66 Jabente Sanctissimo injungitur Archiepiscopo Neapolitano publicare edictum penale, ne aliqua persona ecclesiastica secularis, & regularis audeat tempore suspicionis pestis ingredi civitatem Neapolitanam absque speciali licentia in scriptis ejusdem Archiepiscopi gratis concedenda; Neap. 20. Jun. 1656. l. 5. decr. Paul. p. 100.

67 Et injungitur Nuntio, ut quinque Canonicos Lateranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non Abbatem, qui illos recepit. Ibidem.

68 Archiepiscopus edere debet edictum separatum ab edicto laicali quoad personas ecclesiasticas, prohibitorium circa immundicias; Tarentin. 12. Decemb. 1651. lib. 4. decr. Paul. pag. 171.

69 Episcopus publicet edictum conforme ad statutum civitatis circa qualitates, & quantitates animalium detinendorum in territorio Spoletano; Spoletan. 16. Jul. 1686. lib. 3. decr. Altov. pag. 586.

70 Leges seculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, & procedunt etiam quoad Clericos, & Ecclesias, earumque res; quod si sint prajudiciales, Communis, cum Menochio lib. 2. de Jurisd. cap. 1. casu 3. & 4. Card. de Luca miscell. eccl. disc. 8. n. 6. & 10. Pirn. lib. 1. decr. tit. 2. n. 74. Reiff. ibid. n. 325.

71 Clericus inens contractum cum laico, ut valeat contractus, debet observare solemnitates, & formam à lege seculari pro tali validate praescriptam, aliter contractus corrumpitur; Abbas in cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de constitutionibus num. 43. Felinus ibid. numer. 81. Maranta disp. 8. Quatuordecim legalium num. 33. & 48. Federicus de Senis contr. 84. Sperellus dec. 10. n. 3. Reiffenstuel loc. cit. n. 342. & alii passim. Et ratio est, quia tali contractui resistit lex secularis, utpote inhabilitans laici consensum ad taliter contrahendum; Cum lex ff. de Fidejussorib. adeoque corrumpit contractus in totum, & nulla ex eo oritur obligatio: Cum enim contractus claudicare nequeat veluti importans ultro, citroque obligationem: l. Labeo §. Contractum ff. de verb. signific. neque Clericus quamvis ipse tali legi adstrictus non sit, tali informi contractu jvari, & contra laicum uti poterit. Validus tamen est contractus, si Clericus, ubi viget talis lex, contrahat cum alio Clerico; quia tali casu utraque pars contrahentium est persona non subdita legi seculari, seu laicali, adeoque non tenetur ad ejus observantiam, cum leges seculares, seu laicales nequeant adstringere, neque sub nullitate actus obligare personas ecclesiasticas, ex quo istae vi privilegii fori sint exemptae à Jurisdictione laicali; cap. Bene quidem 1. cap. Satis evidenter 7. cap. Si Imperator 10. & cap. Numquam 11. dist. 96. cap. Decernimus, cap. Ad Clerici 4. cap. Clerici 8. & cap. Qualiter 17. de Judiciis, cap. Ecclesia Sanctae Mariae 10. de Constitutionibus, cap. ultim. de rebus ecclesiasticis non alienandis, cap. A nobis 21. de sent. excomm. cap. Ut animarum 2. de const. in 6. cap. Seculares 2. de for. compet. in 6. l. ult. de Jurisd. omnium Jud. cum similibus. Ita Felinus in cit. cap. Ecclesia Sanctae Mariae num. 94. Maranta cit. disp. 8. num. 51. Reiffenst. loc. cit. num. 343. & alii passim cum Sperello dec. 15. num. 10. ubi dicit, hoc esse indubitatum, si in Clerici testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici, cum tunc lex laicalis in Clericos sic testantes, vel donantes nullam habeat jurisdictionem, nec ratione rerum, nec ratione personarum. (In cognitionem eorum, quae ex num. praecipue 49. referuntur, ut quilibet possit devenire, perlegatur additum. in hoc opere comprehensa, videlicet, verb. Bannitus, Bona, Clericus, Civitas, Forum, Fructus Ecclesiasticorum, Frumentum, Furnus, Gabella, Gubernator, Immunitas Ecclesiastica, Laicus, Ludus, Scriptura, Spolium, vers. Sequentibus: Testamentum, vers. Quilibet: Vinum, &c.)

72 De Legatis, tum Studiosis disputari solet, an illi durante legatione, & peregrinatione studiorum causa legati sint legibus illius regionis, in qua morantur? Quod concernit Legatos, eorumque comites, quum

considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repraesentent absentes, à quibus sunt missi, perinde ac absentes illi, haud tenentur jure civili ejus populi, apud quem legationis causa degunt; Voet in comment. ad Pandect. lib. 1. tit. 3. num. 12. Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sane esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicae ratio, & jure gentium introducta sanctitas; inde fit, ipsos quoque communi jure censerit, ac parere legibus illius loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, & eatenus, quatenus & Peregrinantes alii, dum sunt in territorio, tenentur: Idem Auctor ubi supra num. 13. Idem Ferrar. Bibliothec. Tom. V.

considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repraesentent absentes, à quibus sunt missi, perinde ac absentes illi, haud tenentur jure civili ejus populi, apud quem legationis causa degunt; Voet in comment. ad Pandect. lib. 1. tit. 3. num. 12.

Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sane esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicae ratio, & jure gentium introducta sanctitas; inde fit, ipsos quoque communi jure censerit, ac parere legibus illius loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, & eatenus, quatenus & Peregrinantes alii, dum sunt in territorio, tenentur: Idem Auctor ubi supra num. 13. Idem Ferrar. Bibliothec. Tom. V.

ARTICULUS IV.

Lex quoad ea, quae concernunt intentionem, modum, & tempus eam adimplendi.

SUMMARIUM.

- 1 Intentio in legis adimplimento quatuorplex: an possit adimpleri sine caritate, & gratia sanctificante, ad num. 11.
2 Ex fine vel circumstantia vitiatam per actionem praepropterea, aut legi an satisfiat: quid in jejuniante, & missa interessente: an adimpleat Sacerdos in statu peccati mortalis celebrans, ad num. 15.
3 Notum adimpletur, licet actus per quem, sit malus: solvitur obiectio: requisitio modi, & finis intrinsecae actui adhaerens, eorum adimplimento indiget: dormiens, etiam assistat missa, non satisficit ecclesiae praepropterea, ad num. 18.
4 Sine gratia satisfactorie, non meritorie adimpletur: eodem tempore pluribus praepropterea satisfieri potest: quid si fuerint plures obligationes justitiae: varii casus ostendantur, ad num. 33.

In executione operis à legi praepropterea, duplex potest haberi intentio, una scilicet praestandi opus, quod praepropterea; & alia satisfaciendi legi, seu praepropterea per tale opus; Communis. Ad impletionem legis, seu praepropterea non requiritur intentio ei satisfaciendi; Vazquez 1. 2. q. 100. art. 9. Sanchez lib. 1. decal. cap. 13. n. 9. Henric. disp. 3. de legibus num. 80. Reiffenstuel theol. mor. tract. 2. de legib. dist. 3. q. 5. num. 45. & alii communiter. Et ratio est, quia lex humana praepropterea solum liberam, seu voluntariam operis externi executionem, v. g. auditionem missae, non autem quasi reflexam implendi praepropterea intentionem, seu ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat praepropterea satisfacere. Hinc inferitur, quod si quis die festo missam audiat, immemor esse diem festum, is nihilominus satisfiat praepropterea: Neque necesse est, ut postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per missam jam auditam, quia implevit substantiam actus praepropterea; Communis.

Quamvis autem ad satisfaciendum legi, seu praepropterea non requiratur ex dictis intentio satisfaciendi ipsi legi, seu praepropterea, requiritur tamen intentio praestandi opus, quod praepropterea; Sanchez lib. 1. decal. cap. 13. num. 2. Bonac. de leg. disp. 1. q. 1. punct. 10. n. 2. Reiffenst. loc. cit. num. 44. & alii passim. Et ratio est, quia opera praepropterea debent praestari modo humano; non praestantur autem humano modo, nisi adsit voluntas & intentio ea praestandi, adeoque, &c. Hinc inferitur, quod si quis curiositatis gratia, aut sine inveniendi amicum, & alio hujusmodi fine intret in ecclesiam, nihil cogitans de missa audienda, quae interim celebratur, is non satisfiat praepropterea audiendi missam, quia cum non habuerit intentionem & animum ipsam audiendi, non censetur eam audivisse. Item si quis recitet horas canonicas solo fine, & animo legendi, vel discendi, non satisfiat praepropterea divini officii persolvendi, quia ad illi requiritur intentio saltem recitandi horas canonicas seu orandi. Sic Doctores citati, & alii communiter.